

Foredrag på Sparebankforeningens årsmøte i Oslo, Hotel
Scandinavia, 12. oktober 1983

REGJERINGENS ØKONOMISKE POLITIKK OG KREDITTPOLITIKKENS
PLASS I DENNE

1. Innledning

La meg først få takke for anledningen til å komme hit. Vi har etter min mening et godt og konstruktivt samarbeid med Sparebankforeningen, bl.a. gjennom De kredittpolitiske samarbeidsorganer. Men det er verdifullt for oss å få de ordinære kontaktene supplert med en mulighet som denne til å diskutere aktuelle spørsmål og med foreningens mange medlemmer.

2. Den internasjonale økonomiske utvikling

Det er etter hvert blitt temmelig sannsynlig at verdensøkonomien endelig er på vei ut av det alvorligste konjunkturtilbakeslag siden krigen. Ved vurderingene av de internasjonale konjunkturutsiktene har vi forutsatt at oppgangskonjunktoren i USA har tilstrekkelig styrke til å vedvare gjennom neste år. Vekstutsiktene i Japan er også rimelig gode selv om de er lave sett i et historisk perspektiv. I Vest-Europa er konjunkturuomslaget ennå av begrenset omfang. Vi har foreløpig vært forsiktige og antatt at oppgangen der vil bli relativt beskjeden. Alt i alt er det forutsatt at BNP i OECD-området vil øke med 3½ pst. fra 1983 til 1984.

Konsumprisstigningen i OECD-landene var i første halvår 1983 kommet ned i en årstakt på noe over 5 pst. Men i løpet av 1984 kan prisstigningen i utlandet komme til å tilta noe igjen. For OECD-landene under ett ventes således en prisstigning på 6 pst. fra 1983 til 1984, mens prisstigningen for Norges viktigste handelspartnere kan bli om lag 5 pst.

Det mest alvorlige trekk i det økonomiske bilde er imidlertid arbeidsløsheten, med for tiden mellom 33 og 34 millioner arbeidsløse i industrilandene. Til neste år regner man dessverre med omtrent samme omfang av ledigheten; noe mindre i USA og dessverre noe mer i Vest-Europa.

Hovedoppgaven for industrilandene i tiden fremover vil være å utnytte konjunkturoppgangen slik at en kan skape sterkere økonomisk vekst på mer varig basis uten fornyet inflasjon. Det forutsetter imidlertid at man angriper de strukturelle økonomiske problemer, nasjonalt og internasjonalt. Bare på denne måten kan den høye arbeidsløsheten reduseres vesentlig. På grunn av de sterke økonomiske sammenhenger mellom landene krever dette kontinuerlig samarbeid i OECD og andre internasjonale fora. Norge vil aktivt følge opp de initiativ som ble tatt overfor OECD fra norsk og nordisk side tidligere i år for å oppnå dette, og derved prøve å bidra til å gjøre oppgangstidene mer solide og varige.

3. Den økonomiske utvikling i Norge

Konjunkturbunnen her hjemme ble sannsynligvis passert en gang rundt halvårsskiftet i år. Vi regner med at oppgangen vil fortsette og at bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge vil øke med minst $1\frac{1}{2}$ pst. neste år mot om lag $\frac{3}{4}$ pst. i år.

Efter hvert som økningen i eksportsalget slår ut i økt produksjon og annen industri følger etter, regner vi med en vekst i industriproduksjonen fra 1983 til 1984 på i størrelsesorden $\frac{3}{4}$ pst.

Bruttoinvesteringene i fast kapital regner vi med kan øke reelt med vel 9 pst. i 1984 mot over 6 pst. i 1983, i første rekke som følge av investeringene i oljevirkosomheten.

Regjeringen har i Nasjonalbudsjettet lagt til grunn det at fallet i investeringene i industri og tradisjonelt bergverk vil stoppe opp og at de vil øke igjen gjennom 1984. På årsbasis regner en nå med at industriinvesteringene vil øke med 2 pst. fra 1983 til 1984, en økning som bl.a. må sees i sammenheng med økte inntekter i eksportnæringene og et kredittopplegg som gir rom for økte investeringer.

Vi legger samtidig opp til at boliginvesteringene opprettholder på dagens nivå også i 1984, mens investeringene i de tjenesteytende sektorene nå antas å ta seg opp i 1984.

I 1982 fikk vi i Norge virkelig merke arbeidsledigheten. Den har dessverre også økt noe gjennom 1983, men økningstakten har avtatt vesentlig. Regjeringen har imidlertid lagt opp til at de ekstraordinære arbeidsmarkedstiltakene vil bli trappet sterkt opp utover høsten, og dermed begrense ledigheten. Det er videre grunn til å håpe at oppgangen ute og hjemme vil påvirke utviklingen av arbeidsledigheten på en gunstig måte. I Nasjonalbudsjettet har vi regnet at det vil bli klart flere sysselsatte til neste år. Et stort spørsmål er imidlertid om det vil bli enda flere som melder seg på arbeidsmarkedet.

I dette bildet er det imidlertid et viktig lyspunkt at prisstigningen er klart redusert. De siste tolv måneder frem til september steg konsumprisindeksen med 7,8 pst., og Finansdepartementet antar nå at veksten fra 1982 til 1983 vil bli mellom 8 og 9 pst. mot 11,3 % ifjor og hele 13,6 pst. i 1981. Det er særlig positivt at denne utvikling i høy grad skyldes innenlandske faktorer.

4. Konkurransen og sysselsetting

Vi må være forberedt på at Statens oljeinntekter kan bli redusert de nærmeste årene. I Nasjonalbudsjettet er anslaget for påløpne skatter og avgifter fra oljesektoren for perioden 1982-85 anslått til om lag 93 milliarder kroner i løpende priser, mens det tilsvarende anslag i Regjeringen Harlem Brundtlands langtidsprogram var 170 milliarder kroner. Et hovedpoeng er imidlertid den store usikkerhet som knytter seg til anslagene. Det vil lett igjen kunne oppstå underskudd på driftsbalansen overfor

utlandet, og Norges nettogjeld til utlandet er fremdeles høy.

Det er således viktig å sikre den utenriksøkonomiske handlefrihet. Det er også viktig å unngå at vår økonomi blir for ensidig avhengig av oljeinntektene. Bedring av konkurransevnen er her det viktigste enkeltelement - som virkemiddel til økt eksport og mindre import enn man ellers vil få. Den bedringen som har skjedd det siste året, ser ut til å ha gitt gunstige virkninger allerede, og det er avgjørende at denne utviklingen fortsetter.

En hovedårsak til de problemer vi i dag står overfor er at våre lønnskostnader pr. produsert enhet mellom 1970 og 1982 steg med vel 31 pst. mer i Norge enn i de land vi konkurrerer med. Men fra 1982 til 1983 ventes en forbedring i vår konkurransevne på anslagsvis 5 pst., noe som skyldes både valutakursutviklingen, lavere lønnsvekst og sterkere produktivitetsvekst enn tidligere. Denne positive utvikling skyldes i betydelig grad Regjeringens valutapolitikk. Men det er også verdt å merke seg at veksten i norske lønnskostnader pr. produsert enhet (målt i nasjonal valuta) for første gang siden pris- og inntektsstoppen nesten har kommet på linje med våre utenlandske konkurrenter. En videreføring av denne gunstige utviklingen forutsetter både sterk produktivitetsvekst og en fortsatt avdempet kostnadsvekt.

Det er grunn til å anta at veksten i lønnskostnader pr. produsert enhet i industrien hos våre viktigste

handelspartnere vil bli redusert fra 4½ pst. i 1983 til vel 2 pst. i 1984. Dersom vi forutsetter en produktivitetsvekst i norsk industri på 2½ pst. neste år, vil derfor enhver lønnsvekst i norsk industri utover knapt 5 pst. fra 1983 til 1984 bety svekket konkurranseevne. Målet er imidlertid at konkurranseevnen må forbedres. Dette vil i tilfelle få klart positive virkninger for sysselsettingen.

Med utgangspunkt i en rapport fra Det Tekniske Beregningsutvalg for inntektsoppgjørene har Finansdepartementet anslått at sysselsettingen ved en demping av lønnsveksttaket med 2 prosentenheter i tre år vil kunne gi en direkte sysselsettingsøkning på 8.000 til 9.000 årsverk, mens de indirekte virkninger av en slik konkurranseevneforbedring vil kunne gi en sysselsettingsøkning i størrelsesorden 20.000 årsverk. En bedring av konkurranseevnen er således av avgjørende betydning i kampen mot arbeidsløsheten.

5. Det økonomiske opplegg for 1984. Mål og hovedelementer

Hovedmål for Regjeringens politikk er nettopp å sikre arbeid for alle og trygge og videreutvikle velferdssamfunnet.

Dersom vi skal nå disse mål vil det være nødvendig med en sterkere vekst i vårt tradisjonelle næringsliv. Hovedproblemet på arbeidsmarkedet er som nevnt fortsatt for høye kostnader og manglende omstillinger. De alvorlige ledighetsproblemer som skyldes manglende lønnsomhet i bedriftene (klassisk ledighet), og den ledighet som

skyldes at man ikke produserer det som lettest kan selges, (strukturledighet), kan ikke løses ved en generell økning i den offentlige efterspørsel. Fortsatt dempet inflasjon, kostnadsmoderasjon og styrket konkurransevne i de næringer hvor problemene foreligger, må derfor fortsatt være hovedelementer i vår egen politikk.

Vår egen strategi for å oppnå dette må bl.a. ta utgangspunkt i følgende hovedpunkter:

- Tiltak for å unngå for sterk vekst i budsjettunderskuddene og i likviditetsveksten fra de offentlige budsjetter.
- Tiltak for å begrense kostnadsøkningen i norsk økonomi.
- Tiltak for ytterligere å bryte inflasjonsforvetningene.
- Tiltak for fortsatt økning av konkurransen, for omstilling og for økt fleksibilitet i de ulike markeder.

Det er i dag alment akseptert at en for sterk økning i budsjettunderskuddene vil bidra til sterk økning i pengemengden. All erfaring viser at dette etter noen tid vil gjøre det svært vanskelig å unngå forsterket inflasjon. For å unngå det, har det vært nødvendig for Regjeringen å fremme flere upopulære innstramningstiltak i forslaget til statsbudsjett. Det hovedproblem som de fleste

industriland i dag står overfor er den sterke automatiske stigning i store deler av de offentlige budsjetter. Den krever betydelige tiltak bare for å unngå en meget sterk økning i budsjettunderskuddene. Stigningen i neste års statsbudsjett må ses mot denne bakgrunn, som det later til at mange ikke er tilstrekkelig klar over.

Egentlig er det bemerkelsesverdig at det tross det voldsomme press for økte utgifter har vært mulig å skape rom for lettelser i person- og bedriftsbeskatningen. Regjeringen har for 1984 foreslått reelle lettelser i form av lavere skatteprogresjon, større skattefradrag for barn og høyere barnetrygd på tilsammen om lag 770 mill. kroner. Samtidig er enkelte andre sider av systemet justert litt i skjerpene retning, slik at man får en netto reell lettelse i personbeskatningen og familiebeskatningen på ca. 460 mill. kroner. Det vil i likhet med i år bidra til moderate inntektsoppgjør.

Selvom enkelte avgiftsforslag oppfattes som høye, vil den gjennomsnittlige stigning i offentlige takster og avgifter bli moderat, og bidra ytterligere til fortsatt kostnadsdemping.

Regjeringen legger samtidig avgjørende vekt på at veksten i statens egne lønninger og statens overføringer til andres lønninger, ikke skal overstige de 5 pst. fra 1983 til 1984, som Norge må holde seg under for å unngå ny svekkelse av konkurranseevnen og ytterligere tap av arbeidsplasser. Skatteopplegget og avgiftspolitikken er utformet for å underbygge dette.

Tross de reaksjoner som er kommet mot Regjeringens utspill om 5% inntektsvekst, vil jeg hevde at det er Regjeringens plikt å gi klar beskjed om hvor grensen går for hva landet har råd til. Hvis lønnsnivået presses sterkere opp, vil det være et bidrag til større ledighet. Det er vår plikt både å advare mot og motvirke dette.

Dersom vi ikke lykkes i arbeidet for å redusere inflasjonen og å forbedre konkurranseevnen vil også Norge før eller siden måtte foreta meget sterkere innstramninger og nedskjæringer. Det ville i så fall representere den virkelige trussel mot sysselsettingen og velferdsstaten. Hvis vi imidlertid nå lykkes i anstrengelsene for å få en prisstigning på linje med og helst lavere enn hos våre handelspartnere, skaper vi også de viktigste forutsetninger for en sterkere og varig økonomisk vekst.

Begrensningen av statsutgiftene bør imidlertid ikke bli så sterk at den skaper unødig ledighet i yrker som er avhengig av statsbudsjettene. Et ytterligere hovedelement i Regjeringens økonomiske politikk er bekjempelse av arbeidsledigheten også på kort sikt gjennom arbeidsmarkedspolitikken, og ved spesielle tiltak for å motvirke ledigheten i de yngre aldersgrupper, bl.a. som følge av store ungdomskull.

For 1984 vil budsjettet kunne gi grunnlag for 10.000 nye lærlingekontrakter. Fra skoleåret 1981/82 til skoleåret 1984/85 blir antall elevplasser i den videregående skole økt med 21.000. Dette er resultat av

et planmessig arbeid helt siden regjeringsskiftet i 1981. Til arbeidsmarkedstiltak er det foreslått bevilget 2.290 mill. kroner i 1984.

En regner med at alt dette, sammen med den generelle økonomiske politikk, vil gi betydelige positive bidrag til utviklingen på arbeidsmarkedet gjennom 1984. Regjeringen vil imidlertid følge utviklingen nøye med sikte på høy beredskap.

6. Økt vekst og omstilling i næringslivet

Samtidig fremmer Regjeringen i budsjettopplegget en rekke forslag og tiltak som vil stimulere til økt vekst og omstillinger i produksjonslivet. Selektive støttetiltak som bidrar til å konservere en ulønnsom industristruktur trappes bl.a. ned, samtidig som de generelle rammevilkårene for industrien og næringslivet bedres. Det blir f.eks. foreslått nye lettelsener i bedriftsbeskatningen på ca. 820 millioner kroner på årsbasis, i tillegg til den forutsatte reduksjon av skatteprogresjonen som jeg allerede har nevnt.

Vi må bl.a. gjøre det mer attraktivt og lønnsomt å skape nye produktiv virksomhet, og lette tilgang på kapital som er nødvendig for å satse på nye risikofylte områder. Som bidrag til dette foreslås en rekke tiltak å øke interessen for å kjøpe aksjer, og føre kapital til arbeidslivet på den måten. Dette gjelder bl.a. en mer moderat beskatning av mindre gevinster ved salg av aksjer utenom næring, og opphevelse av dokumentavgift ved

nytegning av aksjekapital. Videre varsler Regjeringen at ordningen med skattefradrag for sparing gjennom aksjefond vil bli utvidet til å omfatte individuelle aksjekjøp dersom tilfredsstillende kontrollordninger lar seg etablere. Regjeringen ser positivt på opprettelse av flere såkalte "venture-kapital"-selskaper i Norge. Regjeringen overveier også andre skatteforslag med sikte på å gjøre A/S-formen mer attraktiv ved nyetableringer av risikofylte prosjekter.

Blant tiltak for å styrke kapital situasjonen og nydannelser må jeg også nevne reduksjon av formuesskatten til staten både for personer og aksjeselskaper, økte innvilgningsrammer for Håndverks- og Småindustrifondet, Industribanken og Industrifondet samt opprettelse av flere såkalte etableringsstipend i NTNFs regi.

Regjeringens tiltak for å stimulere vekst og omstillinger inneholder også en rekke tiltak med sikte på å styrke den teknologiske utvikling og kompetanseoppbygging i næringsliv og samfunnet for øvrig. Blant de mange tiltak som er nærmere omtalt i Nasjonalbudsjettet vil jeg her stikkordmessig nevne betydelig økte bevilgninger til forskningsformål, økt satsing på å utnytte de industrielle vekstmuligheter som følger av telekommunikasjonsteknologien, fortsatt høy prioritering av teknisk og økonomisk-administrativ utdanning, samt økt EDB-undervisning i skolen.

Lettelsene i bedriftsbeskatningen og andre forslag vil også i høy grad styrke og stimulere til omstillinger

og nyskapning i eksisterende bedrifter. Stikkord er her

- i tillegg til de reformer jeg allerede har nevnt
- økte rammer for avsetninger til konsolideringsfond, fra 16 til 20 pst. av inntekten,
- forenklinger og forbedringer i saldoavskrivnings-systemet
- samt de nylig foreslåtte endringer i beskatningen såkalte "selgende grupper".

Man kan således trygt slå fast at stats- og nasjonalbudsjettene innebærer tallrike og meget omfattende tiltak for å styrke vekst og omstilling i norsk næringsliv.

7. Debatten om statsbudsjettet

Statsbudsjette ble som ventet likevel utsatt for kritikk fra mange grupper i samfunnet. Men kritikerne hevder svært ulike meninger, som slår hverandre ihjel. Noen mener at underskuddet er for stort, andre vil gjøre det større. Noen mener utgiftene stiger for meget, andre at de stiger for lite. De som mener at utgiftene burde være mindre, har ofte forslag som vil gjøre dem større. Noen mener at skattelettelsene er altfor små, andre at de er for store. Alt dette bekrefter vel egentlig at budsjettet bygger på en nødvendig avvenning av kryssende politiske og økonomiske hensyn.

Når man vurderer all kritikken, må man nok også ta i betraktning at debatten mer og mer blir påvirket av pressgrupper. Samfunnet er blitt innrettet slik at stadig flere gode hjerner og stadig mer penger blir kanalisert

til organisasjoner hvis hovedoppgave det er å trekke fordeler til egne medlemmer. De regner nok med at de oppnår det best ved å klage. Mange ansatte og tillitsmenn i slike pressgrupper ville vel bli beskyldt for å gjøre jobben sin dårlig hvis de ikke klaget, for derved å legge grunnlag for de krav som stilles.

Jeg må få tillate meg bl.a. å peke på en interessant mangel på sammenheng mellom reaksjonene fra enkelte næringsinteresser og på børsen. Det er vel i betydelig grad de samme kretser som offisielt hevder at bedriftenes vilkår ikke blir bedre, og som kjøper aksjer fordi de mener at de blir bedre. Som nevnt er det faktiske forhold at forholdene blir lagt vesentlig bedre til rette for vekst og omstilling i næringslivet. Det er nok først og fremst det som har utløst den sterkere og verdifulle interesse for kjøp av aksjer.

Det er imidlertid lett å forstå det synspunkt at utgiftsstigningen burde vært mindre. Budsjettforslaget er imidlertid blitt til under utpreget samarbeidsvilje fra tre partier. Hensynet til sysselsettingen på kort sikt og andre prioriterte oppgaver har hindret oss i å bremse utgiftsstigningen enda sterkere, selv om kampen mot inflasjonen kunne ha gjort det ønskelig.

Vi går nå inn i en periode hvor det vil komme en strøm av overbud i Stortinget. De som kritiserer oss for at vi ikke har bremset sterkere, vil derfor om kort tid måtte erkjenne at forslag om sterkere tilstramning ville

hatt små sjanser til å føre frem. Vi kan ikke tillate oss å glemme at politikk er det muligens kunst.

Det beste bidrag til et tilstrekkelig stramt budsjett vil nå være å bidra til å styrke Regjeringen i dens kamp mot sterkere utgiftsstigning. Det er nettopp kampen mot inflasjonen, som samtidig er en del av kampen for full sysselsetting, som begrunner Regjeringens syn at større utgifter ikke er forsvarlig.

8. Finans- og kredittpolitikken - noen hovedelementer

Statsbudsjettets underskudd før lånetransaksjoner ekskl. oljeskatter anslås å utgjøre 7.3 pst. av bruttonasjonalproduktet utenom olje og sjøfart i 1984, mot 7.1% i anslaget på regnskap for 1983. Men disse tallene gir ikke mer enn en del av svaret på spørsmålet om hvor ekspansivt budsjettet er. Som jeg skal komme tilbake til blir den ekspansive virkning av statsutgiftene motvirket ved lavere vekst i statens utlånsrammer. Dessuten er virkningene av et bestemt underskudd noe svakere i en situasjon med arbeidsløshet enn i en situasjon med full sysselsetting.

Statsbudsjettet medregnet folketrygden viser for 1984 et underskudd før lånetransaksjoner også når en tar hensyn til oljeskattene. Utviklingen har sammenheng også med at realverdien av oljeinntektene er beregnet å falle ganske kraftig fra 1983 til 1984. Oljeinntektene er imidlertid forsiktig anslått. Det må likevel være riktig å gjøre det. Og tallene understreker i alle fall

betydningen av å forsterke arbeidet med å begrense veksten i de offentlige utgifter.

Underskuddet før lånetransaksjoner sammen med de samlede statlige lånetransaksjoner skaper et samlet brutto finansieringsbehov for staten på vel 34,7 milliarder kroner. Det er likevel foreløpig forutsatt at staten ikke tar opp nye lån i utlandet i 1984.

Avdragene på statens utenlandsgjeld må imidlertid refinansieres ved lån/overføringer fra Norges Bank. Også de budsjetterte statlige lån til Statoil medfører økt behov for statlig sentralbankfinansiering. Dermed vil statens lån i Norges Bank inklusive sentralbankenes kjøp av statspapirer komme opp i 20,5 milliarder kroner, hvorav vel 18 milliarder kroner har sammenheng med avdragene på utenlandsgjelden og de budsjetterte lån til Statoil. For å unngå en for sterk likviditetsvekst innenlands vil videre statens opplåning på det innenlandske obligasjonsmarked øke.

Regjeringen regner med fortsatt demping av publikums likviditet også gjennom de gode ordninger for sparing med skattefradrag, og ved salg av spareobligasjoner og andre statspapirer til private.

At det i årets statsbudsjett ikke er foreslått økte rammer for sparing med skattefradrag må sees i sammenheng med de muligheter for fortsatt økt sparing som knytter seg til tidligere forhøyelser i disse rammer.

Alt i alt legger Regjeringen opp til om lag samme
 efterspørselsregulering i 1984 som i 1983 målt ved
 likviditetssvirkningene av finans- og kredittpolitikken.
 Den samlede anslåtte veksten i publikums likviditet eller
 pengemengde er anslått til 10,2 pst. i 1984 mot 10,5 pst.
 i inneværende år.

Efterspørselsreguleringen i 1984 vil bli vurdert på
 ny i lys av konjunkturutviklingen i Salderingsproposisjonen
 senere i høst og i Revidert nasjonalbudsjett til våren.

9. Nærmere om penge- og kredittpolitikken

Regjeringen tar som nevnt sikte på å motvirke
 økningen i statens underskudd før lånefinansieringer med
 en relativt lav vekst i utlånene over de statlige budsjettene,
 herunder statsbankene. Bl.a. for å understøtte målet om
 fortsatt avtakende pris- og kostnadsvekst, vil det også
 være nødvendig med en forholdsvis stram kredittpolitikk
 for øvrig. De måltall som Regjeringen setter i kreditt-
 budsjettet for kreditttilførselen avveies imidlertid mot
 hvor effektive virkemidler en har å sette inn for å
 realisere måltallene.

Renteutviklingen vil bli påvirket av efterspørselen
 etter lån. Den finanspolitiske utvikling bidrar til å øke
 den statlige efterspørsel etter lån på det norske
 obligasjonsmarked. I 1984 regner vi med ny vekst i
 investeringene i næringslivet. Dette vil også øke
næringslivets efterspørsel etter lån. Samtidig regner en
 med at husholdningenes og kommunenes låneefterspørsel vil

holde seg oppe. Ved utformingen av det kredittpolitiske opplegget har en i noen grad lagt opp til en tilpasning til den private låneefterspørsel, særlig med sikte på at private investeringer skal sikres tilstrekkelig finansiering. Opplegget tilsier derfor isolert sett ikke at en skal få noe særlig press oppover på det nominelle rentenivået. Den faktiske nominelle renteutviklingen vil også avhenge av prisutviklingen, og av hvor raskt en avtakende prisstigningstakt påvirker inflasjonsforventningene og dermed det reelle rentenivået.

Efter et klart fall i annet halvår 1982 er både langsiktige og kortsiktige renter økt igjen i toneangivende land og valutaer. I forhold til inflasjonen de siste 12 måneder er det langsiktige rentenivået internasjonalt høyt, og gjennomgående høyere enn i Norge.

Regjeringen legger opp til at økningen i statsbankenes samlede innvilgningsrammer begrenses til vel 5 pst. fra 1983 til 1984. Innenfor denne rammen legges det opp til en ytterligere styrking av lån til industriformål.

Boligfinansieringsopplegget følger i store trekk det samme mønster som for inneværende år. Det legges opp til en viss nedjustering av antall statsbankfinansierte boliger fra 20.800 til 19.500, men til gjengjeld blir det en sterk vekst i gjennomsnittlig grunnlån pr. bolig på vel 13 pst. fra 1983 til 1984. Økningen i låneutmålingen skyldes at Regjeringen vil lette situasjonen for dem som flytter inn i nye statsbankfinansierte boliger, og at man

legger vekt på å få gjennomført det antall statsbank-finansierte boliger som opplegget tilsier.

Rammen for etableringslån økes fra 784 mill. kroner til 800 mill. kroner, og det legges fortsatt opp til en vesentlig innsats i den planmessige byfornyelse under Husbankens utbedringslåneramme. Rammen for lån til boligformål fra kredittforetakene økes samtidig fra 750 mill. kroner i 1983 til 825 mill. kroner i 1984, eller med hele 10%.

Antall igangsatte boliger med grunnfinansiering over det ordinære kredittmarked er anslått til i størrelsesorden 13.500 - 15.500, hvorav 8.200 boliger ventes finansiert under PSV-ordningen.

Utlånsøkningen fra statsbankene, utenom

Kommunalbankens formidlingslån, er anslått til 8,3 milliarder kroner, eller om lag 8 pst. Denne økning er imidlertid vesentlig et resultat av tidligere utvidelser av utlånsrammene, mens utvidelsen fra i år til neste år blir mindre.

I kredittbudsjettet er utlånsøkningstallet for forretnings- og sparebankene satt til 15 milliarder kroner, som er en økning på 1 milliard kroner i forhold til 1983. Denne høyere ramme for utlånsøkningen vil gi rom for større omfang av nye utlån. I tillegg antas det at avdragene på tidligere gitte lån vil øke, og at økningen i utestående lån i løpet av 1984 med dette vil

bli om lag 11 pst. Dette gir m.a.o. en betydelig reell økning i den utestående utlånsmasse.

Forretnings- og sparebankenes tall for utlånsøkning må sees i sammenheng med den kreditt disse institusjonene yter i form av obligasjonslån til private og kommuner. Samlet innebærer opplegget at bankenes kreditttilførsel i form av utlån og obligasjonskreditt til private og kommuner vil utgjøre anslagsvis 90-100 pst. av innskuddsveksten fra private og kommuner. Tar en videre hensyn til at norske kredittinstitusjoner kan yte kronelån til oljevirksomheten vil andelen kunne bli høyere enn dette. Men dersom prisutviklingen eller andre forhold skulle gjøre det nødvendig, vil rammene kunne bli justert. Det legges betydelig vekt på at utlånsøkningen ikke blir så stor at prisutviklingen igjen blir ugunstig

Den fortsatt høye utlånsveksten i forretnings- og sparebankene i forhold til antatt prisstigning henger nøye sammen med deres rolle innenfor finansieringen av boligbyggingen de siste årene. Regjeringen regner med at bankene følger opp slik at boligopplegget kan realiseres etter intensjonen i 1984, og slik at arbeidet for å dempe rente- og avdragsforpliktelsene de første årene etter etableringsfasen blir videreført.

Vi regner videre med at kreditttilførselen over obligasjonsmarkedet vil bli 8.800 mill. kroner i 1984.

Samlet legges det i Nasjonalbudsjettet opp til en

innenlandsk kreditttilførsel til private og kommuner i økonomisektoren på om lag 39,5 milliarder kroner i 1984 eller omtrent det samme som i 1983. Private og kommuners gjeld til norske finansinstitusjoner vil med dette øke med om lag 11 pst. i 1984.

Alt i alt innebærer Regjeringens kredittopplegg for 1984 at forretnings- og sparebankenes andel av den innenlandske kreditt-tilførsel (utenom Statoil) kan anslås til ca. 38 pst. I tillegg kommer eventuelle lån til Statoil. I 1978 var denne andel på knapt 26 pst. Til sammenlikning nevner jeg at Statsbankenes andel er om lag 21 pst. i 1984 mot vel 41 pst. for seks år siden. Sparebankenes og forretningsbankenes markedsandeler er derfor vesentlig styrket i denne perioden. Man er kommet tilbake til et mer hensiktsmessig forhold mellom forretningsbanker, sparebanker og statsbanker.

10. Bankstruktur

Som kjent har Regjeringen i et eget kapittel i Revidert nasjonalbudsjett 1983 foreslått visse endringer i de retningslinjer som til nå er lagt til grunn for bankstrukturpolitikken. Endringsforslagene gjelder i det vesentlige tre forhold: fusjoner mellom banker, opprettelse av filialer og etableringen av utenlandske banker i Norge.

Det er viktig med en effektiv og økonomisk utnyttelse av de ressurser bankene disponerer, og Regjeringen legger

derfor stor vekt på å opprettholde og videreutvikle konkurransen mellom bankene. Bankstrukturen bør søkes påvirket i retning av at en slik konkurranse kan bli styrket gjennom utviklingen av regionale enheter som konkurrerer med de store forretningsbankene. Samtidig bør det på distriktsplan også finnes flere alternative banktilbud i konkurranse. Dette taler for at mindre banker - og da særlig sparebanker - gjennom sammenslutninger finner frem til bankenheter av en slik størrelse at mest mulig reell konkurranse kan sikres.

Ved utgangen av 1982 var det 270 selvstendige sparebankenheter. Dette tall illustrerer at sparebankvesenet fortsatt er sterkt desentralisert. Myndighetene kan på sin side gjennom konsesjonssystemet påvirke utviklingen av bankstrukturen gjennom å si nei til fusjoner som ikke er i tråd med myndighetenes politikk. Derimot er det vanskeligere, og heller ikke ønskelig, for myndighetene å ta initiativ til å få gjennomført fusjoner. Ansvar for strukturutviklingen i sparebankvesenet først og fremst være sparebankenes eget ansvar. Myndighetene vil bidra til prosessen gjennom en liberal behandling av søknader om sammenslutninger mellom sparebanker. I fusjonssaker bør det legges betydelig vekt på brukernes interesser, bankenes egne ønsker om fusjon, lokale folkevalgte organers syn samt de generelle virkninger for konkurransen.

I Revidert nasjonalbudsjett er det også foreslått at søknader om fusjoner mellom forretningsbanker og sparebanker skal behandles liberalt. Sparebankforeningen har inntatt

det standpunkt at slike fusjoner bare bør tillates dersom den nye bank ikke organiseres som aksjeselskap. Jeg vil i den forbindelse reise spørsmålet om det kan være riktig å bygge konsesjonspraksis på at den sammensluttede bank skal være en sparebank, dersom de fusjonerende parter ser seg tjent med en annen løsning.

Hvilken form fusjonen mellom forretningsbanken og sparebanken skal få, bør etter min mening i hovedsak avgjøres av partene selv.

Regjeringen har lagt opp til en betydelig liberalisering av konsesjonspolitikken for filialetableringer. Det er foreslått full konsesjonsfrihet innen det fylket hovedkontoret ligger. For sparebankene blir det i tillegg lagt opp til fri etablering innenfor sparebankenes eget valgdistrikt selv om en del av valgdistriktet ligger i et annet fylke. Det er også lagt opp til en betydelig forenkling av saksbehandlingen ved filialetableringer i de tilfeller hvor konsesjon er nødvendig. Jeg er klar over at Sparebankforeningen helst hadde sett at liberaliseringen gikk noe lenger. Dette er imidlertid Regjeringen innstilt på å vurdere på ny etter at vi har høstet erfaring for hvorledes bankene vil tilpasse seg et nytt system med større adgang til filialetableringer uten konsesjonsbehandling enn det som hittil har vært praktisert.

11. Avslutning

Hvis jeg avslutningsvis skulle oppsummere de økonomiske utsikter for 1984 vil jeg stikkordmessig nevne:

- Sterkere vekst i produksjon og sysselsetting.
- Fortsatt avtagende pris- og kostnadsvekst.
- Balanse eller overskudd i vår utenriksøkonomi.

Det avgjørende hovedproblem vil imidlertid også i 1984 bli den foruroligende arbeidsløshten. Det økonomiske opplegget er utformet nettopp med sikte på å begrense denne mest mulig, men det vil nødvendigvis måtte ta noe tid å løse de grunnleggende problemer som er hovedårsaken til de ledighetsproblemene vi i dag strir med.

Gjennom rammene for finans- og kredittpolitikken har vi for det første skapt rom for sterkere vekst i produksjon og sysselsetting med vekt på å stimulere til økte investeringer og nyskapning.

For det andre har vi i opplegget av skattepolitikken og pris- og inntektspolitikken lagt grunnlaget for at vi samtidig skal kunne realisere fortsatt redusert inflasjon og kostnadsvekst.

Og for det tredje legges det opp til en rekke nærings- og strukturpolitiske tiltak med sikte på sterkere vekst og omstilling.

Jeg vil gjerne i denne forbindelse understreke den avgjørende betydning det private bankvesenet og sparebankene har i arbeidet med å gjenskape vekstkraften i vår økonomi.

Hvis vi skal lykkes på avgjørende områder som å skaffe kapital til nyetableringer og nyskapning, støtte

og rådgivning i forbindelse med omstillinger, finansiering og bedre økonomistyring og generelt økt lønnsomhet og produktivitetsvekst, trenger vi et offensivt, profesjonelt og uavhengig bankvesen.

Næringspolitikken og den økonomiske politikk for øvrig, må også ha dette for øye. Det er Regjeringen i høy grad oppmerksom på, og handler derefter.